

Načelo odgovornog rađanja

Palinić, Anđela

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Catholic Theology / Sveučilište u Splitu, Katolički bogoslovni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:202:095912>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-27**

Repository / Repozitorij:

[Repository of The Catholic Faculty of Theology
University of Split](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

SVEUČILIŠTE U SPLITU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET
TEOLOŠKO – KATEHETSKE STUDIJE

ANĐELA PALINIĆ

NAČELO ODGOVORNOG RADA

Diplomski rad

Split, 2021.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET
PREDDIPLOMSKI TEOLOŠKO – KATEHETSKE STUDIJE

ANĐELA PALINIĆ

NAČELO ODGOVORNOG RAĐANJA

DIPLOMSKI RAD
iz Moralnog bogoslovlja
kod doc. dr. sc. Šimuna Bilokapića

Split, 2021.

SADRŽAJ

Sažetak.....	1
UVOD	2
1. OPĆENITO O PLODNOSTI I RAĐANJU	4
1.1. Shvaćanje plodnosti i rađanja kroz povijest.....	4
1.2. Plodnost i rađanje danas	7
2. NAČELO ODGOVORNOG RAĐANJA	10
2.1. Tumačenje strukture načela odgovornog rađanja	10
2.2. Stav Crkve o odgovornom rađanju	13
2.3. Razlozi za nerađanje.....	17
3. PRIHVATLJIVE I NEPRIHVATLJIVE METODE KONTROLE BROJA POROĐAJA	20
3.1. Kontracepcija.....	20
3.2. Prirodno planiranje rađanja	25
3.3. Pastoralna usmjerenja u nekim pitanjima načela odgovornog rađanja ..	28
ZAKLJUČAK	31
LITERATURA.....	33
Summary	38

Sažetak

Ljudska plodnost i rađanje su od samih početaka važne osobne i društvene vrednote, ali i zadaće koje se tiču svakog bračnog para. Kroz povijest su one nerijetko krivo shvaćene i tumačene i upravo su to teme koje su izazvale oštre nesuglasice u životu Crkve. Crkvene rasprave uvijek su se dijelile na dva dijela, na tzv. stav većine i stav manjine, na stav onih koji su se slagali s tradicionalnim naukom Katoličke crkve i onih koji su željeli promjene smatrajući zastarjelim i besmislenim nauk Crkve. Nesuglasice su se uglavnom odnosile na metode kontrole broja porođaja i njihovu upotrebu. Te podjele na stav većine i manjine i žustre rasprave traju još i danas.

Kako bismo bolje i sveobuhvatnije razumjeli značenje i aktualnost načela odgovornog rađanja, rad dijelimo na tri dijela. U prvom dijelu ćemo kratko i u općim crtama iznijeti razumijevanje, značenje i smisao plodnosti i rađanja tijekom povijesti. U drugom dijelu ćemo govoriti o načelu odgovornog rađanja, njegovoj strukturi, stavu Crkve i mogućnosti primjene odgovornog rađanja u nekim životnim situacijama bračnog para. U trećem dijelu rada ćemo iznijeti neke od moralno prihvatljivih i moralno neprihvatljivih metoda kontrole broja porođaja te analizirati najčešća pastoralna pitanja vezana uz odgovorno rađanje svjesni činjenice da će zbog prisutnosti raznih metoda i potrebe ispovijedi zbog korištenja određenih metoda ova tema biti prisutna i u dalekoj budućnosti.

Ključne riječi: *plodnost, rađanje, odgovornost, načelo odgovornog rađanja, kontracepcija, prirodno planiranje rađanja.*

UVOD

Nakon što je Bog u početku stvorio nebo i zemlju, stvorio je iz ljubavi na svoju sliku muškarca i ženu. U Bibliji čitamo: „Na svoju sliku stvori Bog čovjeka, na sliku Božju on ga stvori, muško i žensko stvori ih. Blagoslovi ih Bog i reče im: Plodite se i množite i napunite zemlju i sebi je podložite!“¹ Bog ih je tada pozvao na ljubav i sebedarje koje će biti slika ljubavi kojom je Bog ljubio čovjeka. Muškarac i žena povjerenu zadaću odnosa iskrene ljubavi i potpunog sebedarja ostvaruju u bračnom životu. Oni tijekom sklapanja sakramenta ženidbe jedno drugom izgovaraju privolu, obećaju si vjernost tijekom cijelog života, u svim dobrim i lošim životnim situacijama, u bolesti i zdravlju.² Kada si obećaju vjernost tijekom cijelog života ona se ne može shvaćati samo u smislu da bračni drugovi budu jedno s drugim, već da budu odgovorni u rađanju djece.

U prošlim vremenima često se podrugljivo govorilo o Crkvenom stavu prema braku, rađanju, ljubavi, odgovornosti. Pokušavalo se promicati seksualne odnose izvan braka koji će biti samo puko uživanje lišeno svih odgovornosti i uzajamnog darivanja. Stav društva uvijek se dijelio na dva dijela, one koje su se zalagali za crkveni tradicionalni nauk te onih koji su se borili protiv njega. U kontekstu pogrešnih svjetovnih mišljenja papa Benedikt XVI. postavlja retoričko pitanje: „Nije li nam Crkva sa svojim zapovijedima i zabranama zagorčala najljepšu stvar u životu? Ne postavlja li zabrane upravo tamo gdje nam radost, koju nam je namijenio sam Stvoritelj, pruža sreću, koja nam daje predokus nečega božanskoga?“³

U današnjem vremenu još uvijek traju pitanja te vrste i podjele na stav većine i stav manjine. Zabrinjavajuća situacija je što su sve dostupnija sredstva koja promoviraju slobodni seksualni užitak bez bilo kakve vrste odgovornosti, a njihov utjecaj i štetnost potpuno su prikriveni. Umjesto riječi pobačaj koristi se pojam

¹ Usp. Ivan Šarić, *Biblija – Sveto Pismo staroga i novoga zavjeta*, Hrvatsko biblijsko društvo, Zagreb, 2011., *Post* 1, 27 – 28.

² Usp. Ivan Kešina, *Goruća pitanja kršćanske etike*, Crkva u svijetu, Split, 2015., str. 111 – 113.

³ Usp. Benedikt XVI., *Deus caritas est. Enciklika o kršćanskoj ljubavi*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2016., br. 3.

svojevoljnog prekida trudnoće, abortivna sredstva nude se pod kontraceptivnim.⁴ Crkva je svjesna onoga što se događa, ima jasno izražen stav i čovjeku govori o štetnosti ponuđenih umjetnih sredstava, a pozitivno vrednuje prirodne metode. S obzirom na navedenu problematiku jasno je da je potrebno sve više govoriti o odgovornom rađanju.

Poticaj za ponovnim otvaranjem teme odgovornog rađanja dao je Papa Franjo izdavanjem posinodalne apostolske pobudnice o ljubavi u obitelji *Amoris laetitia* i zahtjevom da se ponovno otkrije enciklika o ispravnoj regulaciji poroda *Humanae vitae*. U tom kontekstu potrebno je stalno prisjećanje na koncilске i pokoncilске dokumente, ponovno otkrivanje, raspravu i pojašnjavanje teme odgovornog rađanja s obzirom na životne okolnosti⁵ u kojima se nalazimo.

Zbog svega navedenog u ovom radu nazvanom *Načelo odgovornog rađanja* otvoreno ćemo odgovarati na pitanja: Što je plodnost, a što rađanje? Što je utjecalo na nastanak crkvenog stava o toj temi? Zašto je važna odgovornost na tom području i što ona znači? Kako se današnji čovjek mora ponašati s obzirom na raznolikost sredstava i metoda kontrola broja porođaja? Kako bismo bolje i sveobuhvatnije razumjeli značenje i aktualnost načela odgovornog rađanja, rad dijelimo na tri dijela. U prvom dijelu ćemo kratko i u općim crtama iznijeti razumijevanje, značenje i smisao plodnosti i rađanja tijekom povijesti. U drugom dijelu ćemo govoriti o načelu odgovornog rađanja, njegovoj strukturi, stavu Crkve i mogućnosti primjene odgovornog rađanja u nekim životnim situacijama bračnog para. U trećem dijelu rada ćemo iznijeti neke od moralno prihvatljivih i moralno neprihvatljivih metoda kontrole broja porođaja te analizirati najčešća pastoralna pitanja vezana uz odgovorno rađanje svjesni činjenice da će zbog prisutnosti raznih metoda i potrebe ispovijedi zbog korištenja određenih metoda ova tema biti prisutna i u dalekoj budućnosti.

⁴ Usp. Olimpia Tarzia, „Ženski genij pred novim izazovima plodnosti i neplodnosti“, u: Petar-Krešimir Hodžić (uredio), *Humanae Vitae za sva vremena. Ljudska spolnost življena u velikodušnosti i razboritosti*, Zbornik radova, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2013., str. 73.

⁵ Najveću „uzbunu“ ipak je izazvao nespretan govor Pape Franje u kojem je vjernike usporedio sa zečevima. Njegova namjera bila je upozoriti vjernike da ne budu poput zečeva, neodgovorni i instiktivni, već da otkriju način kako ostvarivati odgovorno roditeljstvo.

<https://www.bitno.net/vijesti/vatikan/papa-o-kontracepciji-odgovornom-roditeljstvu-fasistickom-nametanju-gender-ideologije/>. (pristupljeno: 20. 05. 2021).

1. OPĆENITO O PLODNOSTI I RAĐANJU

Ljudska plodnost od samih početaka iznimno je važna osobna i društvena vrijednost, a s njom povezano prenošenje ljudskog života zadaća je koja se tiče svakog čovjeka. Govoreći općenito o plodnosti i rađanju važno je istaknuti i biološki smisao plodnosti žene ili muškarca koji možemo opisati sposobnošću stvaranja i rađanja novog života. Par je plodan i može zajednički stvoriti novi život ali samo ako su plodni i muškarac i žena, u slučaju da je jedno od bračnih supružnika neplodno onda je to nemoguće postići na prirodan način. Od trenutka kada je to otkriveno, plodnost i rađanje prošle su kroz raznovrsne interpretacije zbog brojnih društvenih i povijesnih okolnosti. No, ipak je važno naglasiti da problem nije bio ni nalik današnjem.⁶

1.1. Shvaćanje plodnosti i rađanja kroz povijest

Kako bi došli do shvaćanja plodnosti i rađanja kroz povijest važno je na samom početku spomenuti i neka starija tumačenja poput onih u Bibliji. U Bibliji se o rađanju govori u kontekstu društva koje je usmjereno prema rađanju novog života. To nam potkrepljuju i razne biblijske prisposode, izvještaji i metafore u kojima se može vidjeti kako Biblija u svakoj svojoj riječi veliča ljubav, djecu vidi Božjim darom i blagoslovom. Stoga je s potpunim pravom nazivamo knjigom života. No, gledajući kontekst u kojem su nastali biblijski tekstovi možemo uočiti otvorenost životu shvaćenu više u političkom ili ekonomskom smislu, a manje u vjerskom ili etičkom. To je značilo da su obitelji s velikim brojem djece živjele u boljim ekonomskim uvjetima, bile su očiti znak Božjeg blagoslova i u društvu se vrednovale kao one koje doprinose brojnosti izabranog naroda⁷, dok su obitelji koje nisu mogle ili nisu željele imati djecu bile sramota društva i znak Božjeg prokletstva. Takav način razmišljanja pokazuje i židovska izreka koja kaže: „Onaj tko ne želi potomstvo, kao da je prolio krv ili umanjio Božju sliku.“⁸

⁶ Usp. Stipe Nosić, „Planiranje obitelji“, u: *Obnovljeni život*, 43 (1988) 6, str. 517.

⁷ Usp. Josip Grbac, „Otvorenost obitelji i životu – problem ili svjedočanstvo?“, u: *Riječki teološki časopis*, 20 (2012) 1., str. 31.

⁸ Usp. Darko Tomašević, *Život, ljudi i običaji u Bibliji*, Glas Koncila, Zagreb, 2019., str. 51 – 52.

Sasvim drugu sliku plodnosti i rađanja imale su razne kulture koje su od samih početaka dok još nisu ni znale za prirodne procese u svojim organizmima pokušavale utjecati na plodnost i rađanje, ali i otkriti njihov smisao. S jedne strane utjecaj na plodnost i rađanje odvijao se korištenjem brojnih kontracepcijskih metoda još od pradavnog doba. Bizantske žene skupljale su morske spužve, umakale ih u limun i stavljale u vaginu, dok su žene u Kini pile živu, a Indijke sjeme mrkve. Nalazimo i zapise Egipćana koji govore o korištenju raznih kontracepcijskih metoda i sredstava poput vaginalnih prstenova dobivenih iz akacije i njenog antispermicidnog djelovanja, te kontracepcijske naprave nalik na tampon od životinjske balege i raznih sastojaka koje su unosili u vaginu kako bi spriječili neželjenu trudnoću.⁹

S druge strane, u pokušaju otkrivanja smisla ljudske plodnosti zapadna kultura je ostavila veliki trag sa nepotpunim i pogrešnim shvaćanjima plodnosti vezanu uz ljubav i život bračnog para. Prvo, plodnost je smatrana prvotnim ciljem braka dok je ljubav bila na drugom mjestu. Druga pogrešna postavka vidi plodnost kao opravdanje braka što je izvorno stoička, ne kršćanska vizija. Treće shvaćanje je ono koje plodnost tumači opravdanjem ili „isprikom“ za bračni intimni čin.¹⁰ Ova shvaćanja ušla su u kršćanstvo preko crkvenih otaca, a potvrda tome su i stari crkveni dokumenti u kojima je zastupano da je cilj bračnog odnosa samo prokreacija, dobro je na svijet donijeti što više djece, a ograničavanje broja poroda nije dolazilo u obzir.¹¹

Plodnost se vezala i uz društvo pa se govorilo o plodnosti i rađanju kao najvećem društvenom dobru, ali i društvenom obavezom.¹² Plodnost i rađanje bile su važne za bračni par i širenje društva. Rađanje je za tradicionalnu obitelj označavalo održavanje života, sigurnost roditelja, te društveno, političko i privredno bogatstvo. Djeca su bila pomoć i stabilnost obitelji pa su rano uključivana u proizvodnju. No, pojavom industrijalizacije i urbanizacije događaju se promjene u obitelji. Djeca nisu više potrebna za rad, već se uzimaju odrasle osobe bez obitelji da bi imali više

⁹ Usp. Suzana Vuletić, „Kršćanska koncepcija regulacije bračnih sjedinjenja pod imperativom odgovornog roditeljstva“, u: *Nova prisutnost, VIII* (2010) 3., str. 373.

¹⁰ Usp. Velimir Valjan, *Moral spolnosti, braka i obitelji*, Svjetlo riječi, Sarajevo, 2002., str. 325.

¹¹ Usp. Stipe Nosić, „Planiranje obitelji“, str. 519.

¹² Usp. Velimir Valjan, *Moral spolnosti, braka i obitelji*, str. 325.

vremena za rad, pa u takvom društvu ni obitelj s velikim brojem djece nije dobrodošla.¹³

Napredak na području medicine također je utjecao na promjenu dotadašnjeg shvaćanja plodnosti i rađanja. Medicina je smanjila smrtnost djece, povećala plodnost parova i dovela do znatnog porasta stanovništva na Zemlji, čak i prenapučenosti. Na problem prenapučenosti prvi je ukazao Thomas Robert Malthus. Govorio je da svjetsko stanovništvo brže raste nego proizvodnja hrane korisne za život i to vodi prema propasti svijeta. Kao rješenje tog problema Maltus navodi moralne načine poput kasnijeg stupanja u brak, suzdržljivosti od spolnih odnosa, ograničavanja plodnosti, ali ne na umjetan način. Njegova predviđanja o propasti svijeta nisu se ostvarila, a tema prenapučenosti ostala je aktualna i godinama nakon njega.¹⁴

Malthusovi nasljednici neomaltuzijanci kao rješenje problema prenapučenosti i smanjenja broja gladnih navode potrebu ograničavanja broja porođaja koristeći abortus, sterilizaciju i kontracepciju. U prilog njihovim idejama išao je napredak medicine, razni izumi i ozakonjenje mnoštva sredstava za sprečavanje rađanja. Prvotno je ozakonjen terapeutski abortus, zatim i kontracepcija (ženski prezervativi i spermicidne paste) koja je postojala u to vrijeme.¹⁵ Ipak prava novost bilo je otkriće prve pilule Anovlar, sintetskog preparata koji sprječava ovulaciju. Pilula je promijenila i ženin položaj kada je riječ o plodnosti, ona postaje „neovisna i slobodna“ od muževe volje jer sama može odlučivati o svojoj plodnosti. U međuvremenu se proizvode i druge vrste pilula, mehanička i kemijska sredstva koja su željela ljudima omogućiti spolne odnose bez začeca i rađanja. Bez obzira na toliki izbor umjetnih sredstava problem planiranja obitelji i dalje nije riješen jer su parovi unatoč svim izumljenim metodama sumnjali u njihovu djelotvornost i bojali se loših posljedica.¹⁶

Osim novosti vezane uz umjetna sredstva, dogodila su se razna otkrića vezana uz prirodne procese u čovjekovu organizmu. 1845. Felix Archimedes dobio je nagradu za otkriće periodičnosti plodnosti. Nakon njega, W. Tyler Smith uočava da spermij

¹³ Usp. Stipe Nosić, „Planiranje obitelji“, str. 517 – 518.

¹⁴ Usp. Maurice Gaudefroy, *Seksološke studije*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1982., str. 329.

¹⁵ Usp. *Isto*, str. 339.

¹⁶ Usp. Stipe Nosić, „Planiranje obitelji“, str. 518.

prolazi cervikalnom sluzi, a do začeca dolazi kada je ona najviše tekuća. J. Marim Sims cervikalnu sluz opisuje bistrom, prozirnou poput bjelanjka jajeta. Sva ova otkrića dovela su do metoda prirodnog planiranja obitelji poput onih koje se temelje na praćenju temperature, cervikalne sluzi i promjene grlića maternice. Tim metodama parovi pokušavaju predvidjeti ženine plodne dane i kontrolirati plodnost bez umjetnih utjecaja.¹⁷

Umjetne i prirodne metode nastavile su se i godinama poslije razvijati, usavršavati ali i pronalaziti nove što je dovelo do raznih pozitivnih i negativnih učinaka vidljivih i u današnjem vremenu.

1.2. Plodnost i rađanje danas

Plodnost i rađanje u svim kulturama sklonim životu predstavljale su dobro obitelji i društva. Zato možemo reći da ne postoji društvo koje ne vodi kakvu – takvu brigu o potomstvu. Međutim, pogledamo li bolje oko sebe uočimo stvarnu situaciju, suprotnu od one u prošlosti jer se danas više ne potiče rađanje velikog broja djece, nego se čovjeku nude metode kojima će spriječiti rađanje, a dvije metode su od posebnog značaja. Prva, osobna ili individualna metoda odnosi se na čovjekovu slobodu. Kako bi čovjek mogao donijeti odluku hoće li i kako utjecati na plodnost i rađanje najprije mora biti informiran o metodama i sredstvima. Današnje društvo usmjereno je na sprječavanje rađanja, događa se manipuliranje informacija i prikrivanje negativnih strana metoda kontrole broja porođaja. D. Vitturi također govori o ovom problemu: „Nikada kao danas vrijednosti braka i dostojanstvo prenošenja života nisu bili toliko izloženi manipulaciji tehnike i uplitanja sa strane.“¹⁸ Daljnji problem vezan je uz drugu metodu, socijalnu koja je usmjerena na kontrolu stanovništva, njegov prenikak ili previsok broj. Kontroliranje broja stanovništva radi se

¹⁷ Usp. Petar-Krešimir Hodžić, „Prirodno planiranje obitelji u Hrvatskoj: jučer, danas, sutra“, u: Petar-Krešimir Hodžić, *Humanae Vitae za sva vremena. Ljudska spolnost življena u velikodušnosti i razboritosti*, str. 168.

¹⁸ Usp. Danijela de Micheli Vitturi, „Bračni dijalog u prirodnom planiranju obitelji“, u: *Obnovljeni život*, 63 (2008) 4., str. 483.

na razne načine poput ograničavanja broja djece radi prenapučenosti o čemu je govorio Malthus, a potom i njegove pristaše.¹⁹

Od nekadašnjeg problema prenapučenosti, današnje razvijene zemlje Zapada došle su do značajnog pada nataliteta. Jedan od razloga koji je doveo do toga je i porast interesa za novi oblik spolnosti, slobodne spolne odnose izvan braka usmjerene izričito na ostvarenje genitalnog odnosa i shvaćene samo kao pružanje usluga. U takvom shvaćanju spolnosti tijelo se svodi na robu koju samo treba „potrošiti“.²⁰ Bez obzira na navedeno bilo bi krivo zaključiti kako je rađanje djece na društvenoj i ekonomskoj razini potpuno nepoželjno. Još uvijek se može govoriti kako je rađanje tvz. socijalna norma jer s jedne strane parovi žele rađati, a s druge strane društvo daje veliku važnost rađanju novih generacija. Unatoč tome što još uvijek postoji želja parova za djecom, odluka na ostvarivanje očinstva i majčinstva ostvaruje se teže nego li je to bilo prije jer su bračni parovi suočeni sa raznim nepovoljnim situacijama, a jedna od njih je i ekonomska.²¹ U starijim vremenima djeca su bila pomoć obitelji u svakom smislu, a danas se smatraju teretom koji treba izbjeći ali i prevelikom ekonomskom, odgojnom i moralnom obavezom. Ako bračni par ipak donese odluku o djetetu to će biti s ciljem učvršćivanja braka, zbog želje jednog supružnika ili zbog potrebe da se nekome ostavi njihovo materijalno bogatstvo.²²

Na temelju rečenoga, jasno je da se u današnjem vremenu radi o kontradiktornim stavovima. S jedne strane postoji zagovaranje rađanja i mnoštvo parova koji sve poduzimaju da dobiju dijete, dok je s druge strane izumljeno toliko sredstava poput kontracepcije, sterilizacije, pobačaja koji nisu ništa drugo nego borba protiv plodnosti i rađanja.²³ Suvremeno društvo nudi i neke novosti poput tehnologizacije ljudskog rađanja. P. Refolo smatra da medicina uvodi tolike promjene u ljudski spolni čin, da se čini kako je riječ o reproduktivnoj revoluciji. To nam potvrđuje i činjenica da se bračni parovi više ne pitaju o prirodnim, temeljnim stvarima

¹⁹ Usp. Ivan Fuček, „Odgovorno roditeljstvo – stvarnost ili utopija?“, u: *Obnovljeni život*, 29 (1974) 3., str. 247 – 248.

²⁰ Usp. Velimir Valjan, *Moral spolnosti, braka i obitelji*, Svjetlo riječi, Sarajevo, 2002., str. 59.

²¹ Usp. Miljenko Aničić, „Bračna neplodnost i njezine mogućnosti“, u: *Bogoslovska smotra*, 77 (2007) 1., str. 184.

²² Usp. Michele Aramini, *Uvod u bioetiku*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2009., str. 228.

²³ Usp. Miljenko Aničić, „Bračna neplodnost i njezine mogućnosti“, str. 184.

poput onih hoće li imati djecu ili ne, nego o kvalitetama koje će djeca imati. Zbog toga postoji opasnost da se rađanje svede na čistu biologiju bez ikakve povezanosti bračnih drugova. Takvim postupanjem dijete se više ne gleda kao dar, plod i blagoslov nego kao žudnju, nesreću, teret i smetnju.²⁴

Glavni problem na području plodnosti i rađanja s kojim se ljudi u današnjem vremenu suočavaju jest kako odbaciti plodnost i rađanje. Zbog toga plodnost i rađanje prestaju biti temeljne vrijednosti prema kojima bi svaki bračni par trebao biti usmjeren. U današnjem vremenu prisutne su dvije vrste krajnosti. Od nekadašnjeg nekontroliranog broja rađanja kada je ono bilo instiktivno i jedini cilj braka, današnji čovjek okrenuo se tehnologizaciji i programiranju rađanja. Zbog toga je potrebno danas, više nego prije protumačiti kakvo bi rađanje trebalo biti.

²⁴ Usp. Šimun Bilokapić, „Aktualnost načela odgovornog rađanja i njegov navještaj u Gaudium et spes (50 – 51)“, u: *Služba Božja*, 58 (2018) 3., str. 274.

2. NAČELO ODGOVORNOG RAĐANJA

Bračna obaveza prenošenja ljudskog života opisivala se raznim nazivima kao što su odgovorno očinstvo, odgovorno majčinstvo, planiranje obitelji, regulacija poroda, planiranje poroda.²⁵ Budući da su postojale razne društveno kulturalne pretkoncilske promjene poput drukčijeg shvaćanja čovjeka i društva, strah od prenapučenosti, dostupnost začeca i drukčiji pogledi na ljubav i plodnost, tema odgovornog rađanja postala je svagdje prisutna, posebno u dijelu pokoncilske moralne teologije koja se odnosi na spolni, bračni i obiteljski moral. Danas se obaveza prenošenja ljudskog života opisuje nazivom odgovornog rađanja, no problemi su danas veći nego prije. S obzirom na nove okolnosti možemo se upitati što uopće znači odgovorno rađanje i možemo li ga tumačiti onako kao što su radili koncilski oci i pape tog vremena.²⁶

2.1. Tumačenje strukture načela odgovornog rađanja

Kako bi protumačili strukturu načela odgovornog rađanja potrebno je proučiti značenje pojmova „odgovorno“ i „rađanje“ u načelu odgovornog rađanja, ali i otkriti njihovu ulogu. Kao što znamo, navedene pojmove moguće je shvaćati i tumačiti na različite načine, poput onog kada pojam odgovornog rađanja označava odgovorno korištenje kontracepcije, bijeg od rađanja ili rađanje sve manjeg broja djece, dok se s druge strane rađanje promatra samo u instiktivnom i biološkom smislu. Na to pogrešno shvaćanje i tumačenje načela odgovornog rađanja također nas upozorava i M. Valković: „Nezgodno je što se u odgovornom očinstvu uglavnom vidi ograničenje i smanjenje broja djece, a ne vidi se pozitivna i prokreativna strana koja je u mnogo slučajeva još važnija. Bračni drugovi treba da su spremni s radošću primiti od Gospodina djecu, a tek izuzetno mogu ograničavati broj djece. Treba priznati da su danas ti izuzetci dosta česti, ali opet ne bismo smjeli a priori ići u smjeru ograničavanja poroda.“²⁷

²⁵ Usp. *Isto*, str. 272.

²⁶ Usp. *Isto*, str. 270 – 272.

²⁷ Usp. Marijan Valković, *Postkoncilska obiteljska i moralna problematika*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2016., str. 25.

Ipak prije svega drugog javljaju se pitanja: zašto se pojam odgovornosti veže baš uz rađanje kada i sva druga čovjekova djelovanja trebaju biti odgovorna? Kada kažemo odgovornost mislimo li na odgovornost prema drugome u spolnom odnosu? Budući da se odgovornost opisuje na razne načine nama je važna razrada pojma odgovornosti u užem i širem smislu. Odgovornost u širem smislu kako je opisuje G. Concetti označava: „Odgovornost je sama svijest onoga što se čini; poznavanje i shvaćanje moralne dobrote objekta; poznavanje posljedica i učinaka koji proizlaze iz donesene odluke ili izbora koji se želi učiniti; to je promišljanje okolnosti; to je razboritost u analizi situacije i djelovanja; to je nastojanje da se uvijek postigne savršeno dobro, ne samo na naravnome etičkom planu, nego osobito na nadnaravnom.“²⁸ Međutim, kako bi mogli shvatiti povezanost odgovornosti baš uz proces ljudskog rađanja važno je pogledati opis ovog pojma u užem smislu. Treba reći da se odgovornost u užem smislu povezuje uz ljudsko rađanje zbog nesklada između motivacija i posljedica u spolnom činu. Jednostavnije rečeno, partneri mogu stupiti u spolni odnos iz žudnje, egoizma, neozbiljnosti, nasilja i sl., a kao posljedica takvog odnosa može nastati dijete i upravo to je razlog zašto odgovornost treba biti vezana uz rađanje jer i čovjekova motivacija i učinak trebaju biti odgovorni. Neodgovorno je stoga, da dijete nastane iz žudnje, neozbiljnosti, nasilja, a odgovorno je da dijete bude plod zdrave bračne spolne ljubavi koja neće imati krive motive i koja se neće zatvarati sama u sebe, nego će uvijek biti otvorena za odgovorno začecje djeteta. Pojam odgovornosti ipak ne možemo samo vezati uz bračni spolni odnos već ga treba proširiti i reći kako je potrebna odgovornost i prema bračnom partneru.²⁹

S druge strane, jasno je da je rađanje zadaća i dužnost bračnih drugova. No, rađanje se ne smije shvatiti površno samo kao čin začecja i rođenja nego kao cjelokupni proces koji se naziva odgovorno roditeljstvo. U današnje vrijeme odgovorno roditeljstvo povezuje se uz neke krive pojmove. Prvi pojam je reguliranje poroda i obuhvaća mjere kojima je u cilju prilagoditi broj porođaja s obzirom na potrebe obitelji i društva. Na to se odnose državnopravne mjere poput određivanja godina

²⁸ Usp. Gino Concetti, *La famiglia cristiana e modello tecnologico*, Edizioni Viviane in, Rim, 1996., str. 135.

²⁹ Usp. Šimun Bilokapić, „Aktualnost načela odgovornog rađanja i njegov navještaj u Gaudium et spes (50 – 51)“, str. 277 – 278.

potrebnih za sklapanje braka ili zapreke za brak. Drugi pojam je sprječavanje rađanja i obuhvaća sve metode protiv začeća, pa čak uključuje i pobačaj. Razlika između ova dva pojma je što se reguliranje poroda ne shvaća uvijek ograničavajućom mjerom, dok se sprječavanje poroda shvaća samo kao ograničavajuća mjera koja je izričito usmjerena protiv začeća.³⁰

Odgovorno roditeljstvo stoga treba tumačiti procesom koji svoj početak ima u začeću, zatim obuhvaća trudnoću, rođenje djeteta, odgoj, odrastanje i zrelost. Budući da su za začeće, trudnoću i rađanje odnosno nastajanje djeteta odgovorni Bog i roditelji, dok su za njegov daljnji odgoj, odrastanje i zrelost dužni roditelji i društvo, možemo zaključiti kako su plodnost i rađanje ujedno privatan i društveni čin.³¹ U tom kontekstu I. Fuček također opisuje odgovorno roditeljstvo: „to je dužnost supružnika da rađaju po načelu velikodušnosti i razboritosti, to jest da pozovu u život svu onu djecu, i samo onu, koju su u stanju podići na noge i prikladno odgojiti. Radi se, dakle o optimumu, nipošto o minimumu nataliteta.“³² Kada Fuček govori o optimumu i minimumu nataliteta, jasno je da i jedno i drugo ovisi o raznim životnim okolnostima bračnih partnera. Što se tiče broja djece može se pogriješiti per excessum ako se rodi preveliki broj djece, a ne misli se o mogućnosti njihova dostojnog odgajanja. Ali, može se pogriješiti i per defectum ako se rodi premali broj djece ili se začeće i rađanje izbjegavaju radi egoističnih ciljeva što je u današnjem vremenu učestala pojava.³³ Na temelju rečenog jasno je da načelo odgovornog rađanja ne smije biti shvaćeno kao hladno računanje djece ili ipak instiktivnost i neodgovornost, već mora biti odgovorno tj. ljudski uređeno.³⁴

Načelo odgovornog rađanja nadalje sadrži dvije razine odgovornosti koje D. Tettamanzi naziva odgovornost rađanja i odgovornost u rađanju. Prvu razinu on naziva fundamentalnom odgovornošću, a drugu partikularnom.³⁵ To objašnjavamo koristeći jednostavnije nazive, stoga možemo reći da u odgovornom rađanju postoje dvije razine

³⁰ Usp. Ivan Fuček, *Moralno duhovni život. Roditelji, djeca*, Verbum, Split, 2008., str. 163 – 164.

³¹ Usp. Šimun Bilokapić, „Aktualnost načela odgovornog rađanja i njegov navještaj u Gaudium et spes (50 – 51)“, str. 278.

³² Usp. Ivan Fuček, „Odgovorno roditeljstvo – stvarnost ili utopija?“, str. 247.

³³ Usp. *Isto*, str. 247.

³⁴ Usp. Velimir Valjan, *Moral spolnosti, braka i obitelji*, str. 327.

³⁵ Usp. Dionigi Tettamanzi, *Nuova bioetica cristiana*, Piemme, Rim, 2000., str. 177.

odgovornosti. Prva razina kaže kako odgovornost rađanja nastaje kada bračni par odlučuje hoće li imati djecu, koliko i kada. Druga razina odgovornosti, nadovezuje se na prvu razinu i obuhvaća postupke kojima će se bračni par služiti pri rađanju, ali se brine i o njihovoj etičkoj prihvatljivosti. Ako navedene razine odgovornosti i probleme koje sa sobom nose stavimo u koncilsko i pokoncilsko vrijeme možemo vidjeti kako o prvoj razini problema – odgovornosti rađanja govori Drugi vatikanski koncil u pastoralnoj konstituciji *Gaudium et spes*, dok o drugoj razini – odgovornosti u rađanju govori enciklika *Humanae vitae*.³⁶

2.2. Stav Crkve o odgovornom rađanju

U ranijim vremenima bila su aktualna promišljanja i rasprave o odgovornom rađanju. Važna godina za Katoličku Crkvu bila je 1963. godine kada je papa Ivan XXIII osnovao *Komisiju za studij populacije, obitelji i nataliteta*. Zadaća komisije bila je utvrditi ispravni način na koji bračni parovi mogu utjecati na regulaciju porođaja.³⁷ Zbog različitih mišljenja i raznih kulturno društvenih događaja 20. st. došlo je do sazivanja Drugog vatikanskog sabora, koji je između ostalog govorio i o ovom problemu. Tada se počelo na novi način govoriti o odgovornom rađanju, a koncilski dokument koji je ostavio velikog traga jer su se na njega nadovezali i svi ostali crkveni dokumenti koji govore o obitelji, plodnosti i rađanju jest pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu *Gaudium et spes*. Iako ovaj dokument nigdje izričito ne spominje izraz odgovorno rađanje, u svoja dva broja donosi strukturu odgovornog rađanja i odgovara na pitanje: što čovjek treba napraviti kako bi rađanje bilo odgovorno?³⁸

Pastoralna konstitucija u br. 50 započinje: „Brak i bračna ljubav su po svojoj naravi usmjereni prema rađanju i odgoju potomstva.“³⁹ Pojam naravi ne smije se

³⁶ Usp. Šimun Bilokapić, „Aktualnost načela odgovornog rađanja i njegov navještaj u *Gaudium et spes* (50 – 51)“, str. 279.

³⁷ Usp. Stipe Nosić, „Planiranje obitelji“, str. 519.

³⁸ Usp. Šimun Bilokapić, „Aktualnost načela odgovornog rađanja i njegov navještaj u *Gaudium et spes* (50 – 51)“, str. 280.

³⁹ Usp. Dokumenti Drugog vatikanskog koncila, *Gaudium et spes, Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008., br. 50. (dalje: GS)

shvatiti u biološkom ili naturalističkom smislu pri čemu bi se cilj braka temeljio samo na rađanju, nego kao Božji plan koji kaže „plodite se i množite“. Naravno treba shvatiti Božjim planom ljudskog rađanja. Taj plan znači da je svaki bračni intimni odnos, odnos kojim supružnici pokazuju ljubav jedno prema drugome. On u sebi sadrži sjedinjenje i rađanje. Supružnici su dobili od Boga dar plodnosti i oni svojom plodnošću, rađanjem novog bića ispunjavaju Božji plan, postaju sustvaratelji, suradnici i tumači. Oni ne izmišljaju nešto novo, već rade ono što im je Bog zapovijedio. U ostvarivanju njihove zadaće, dara, poslanja danog od Boga odgovorno rađanje čuva čovjeka kako ne bi otišao u krajnosti, s jedne strane da neodgovorno rađa djecu koju ne može odgajati ili s druge strane da se zatvori plodnosti koju mu je Bog dao.⁴⁰ Zato pastoralna konstitucija poziva supružnike da svoju zadaću rađanja ostvaruju „s ljudskom i kršćanskom odgovornošću i s poučljivim poštovanjem prema Bogu“⁴¹ misleći na osobno dobro, dobro obitelji i društva. Bračni parovi ne smiju rađanje prepustiti slučaju nego brinuti o konkretnim situacijama u kojima se nalaze. Koncil je svjestan da se supružnici mogu naći u situacijama u kojima se barem privremeno broj djece ne može povećati.⁴² Potrebno je pronaći način kako živjeti bračni čin a da se ne dogodi razdvajanje sjedinjenja i rađanja u bračnom činu. No, pastoralna konstitucija *Gaudium et spes* ne navodi takva rješenja odnosno metode kojima bi se to moglo postići.⁴³

Zbog međusobnog neslaganja članova navedene *Komisije za studij populacije, obitelji i nataliteta* komisija se podijelila na dva dijela. Manjinski dio komisije smatrao je da je zao svaki postupak koji ima namjeru spriječiti začecje, dok je većinski dio komisije smatrao da supružnici sami mogu birati metodu kojom mogu odgoditi začecje. Oni su željeli opravdati umjetne kontrole rađanja pozivajući se na zahtjeve bračne ljubavi ili na odgovorno roditeljstvo.⁴⁴ Svi su očekivali da će papa Pavao VI. prihvatiti zalaganje većinskog dijela komisije, ali on je prihvatio mišljenje manjinskog dijela, te

⁴⁰ Usp. Šimun Bilokapić, „Aktualnost načela odgovornog rađanja i njegov navještaj u *Gaudium et spes* (50 – 51)“, str. 281 – 282.

⁴¹ Usp. *GS*, br. 50.

⁴² Usp. Šimun Bilokapić, „Aktualnost načela odgovornog rađanja i njegov navještaj u *Gaudium et spes* (50 – 51)“, str. 285.

⁴³ Usp. Ivan Fuček, „Ljubav i rađanje – odgovorno roditeljstvo“, u: *Bogoslovska smotra*, 49 (1979) 1 – 2., str. 86.

⁴⁴ Usp. Ivan Fuček, „Uz petu obljetnicu *Humanae vitae*“, u: *Obnovljeni život*, 28 (1973) 5., str. 401 – 404.

izdao encikliku *Humane vitae*. Papa Pavao VI. tom enciklikom donosi objašnjenja zašto se protivi sredstvima regulacije rađanja i to sve u okviru pojma koji se prvi put spomenuo u tom dokumentu, a to je „odgovorno roditeljstvo“.

Oslanjajući se na pastoralnu konstituciju *Gaudium et spes* Enciklika otkriva pravu narav bračne ljubavi koja izvor ima u Bogu. To je ljubav koja nije vođena nagonom ili osjećajima nego je čin slobodne volje. Bračna ljubav je plodna ljubav koja se ne može iscrpiti u bračnom zajedništvu nego je otvorena novom životu. Zbog toga ona traži od supružnika da odgovorno pristupe daru rađanja, tako da nagon i osjećaje kontroliraju razumom i voljom. Odgovorno roditeljstvo je i dužnost supružnika da rađaju razborito i velikodušno, odnosno da prihvate i veći broj rađanja ili odgode rađanje ako se nalaze u životnim situacijama u kojima je to potrebno.⁴⁵ U izvršavanju zadaće prenošenja života supružnici ne smiju postupati samovoljno nego „moraju svoj postupak uskladiti sa stvaralačkom Božjom namjerom, izraženom s jedne strane u samoj naravi braka i njegovih čina, a s druge strane u stalnom naučavanju Crkve.“⁴⁶ Imajući u vidu sve navedeno kao dopušten način regulacije poroda papa isključuje izravan i namjeren prekid trudnoće, izravno obesplođivanje i svaki zahvat kojemu je cilj onemogućiti rađanje novog djeteta.⁴⁷ Ako postoje opravdani razlozi Crkva uči da je tada dopušteno koristiti metode prirodnog reguliranja plodnosti.

Na tom tragu je i apostolska pobudnica Ivana Pavla II. *Familiaris consortio* u kojoj se između ostalog govori i o metodama planiranja obitelji. Crkva je svjesna kako su prisutna sve veća zalaganja društva da bi se spriječilo odgovorno rađanje djece. Očita je prisutnost raznih metoda kojima se može planirati obitelj, a najveći problem su kontraceptivne metode. Za razliku od prirodnog planiranja obitelji koje je obilježeno uzajamnim darivanjem supružnika, kontracepcija je obilježena manipulacijom i bijegom od stvaranja obitelji. Kontracepcija vrijeđa bračnu ljubav i pretvara supružnike u egoiste koji za svoja djelovanja točnije spolne čine ne žele prihvatiti nikakvu odgovornost. Zato je važno razlikovati kontracepciju i periodično

⁴⁵ Usp. Pavao VI., *Humanae vitae. Enciklika o ispravnoj regulaciji poroda*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1968., br. 7 – 10. (dalje: HV)

⁴⁶ Usp. HV, br. 10.

⁴⁷ Usp. HV, br. 14.

suzdržavanje. Razlika između njih je važnija i dublja nego što se misli jer uključuje dva shvaćanja ljudske osobe i ljudske spolnosti.⁴⁸

O temi odgovornog rađanja također progovara i *Katekizam Katoličke Crkve* oslanjajući se na navedene dokumente. Crkva uči da je svaki bračni čin neraskidiva veza sjedinjenja i rađanja. Stoga, svaki bračni čin mora biti otvoren životu. Supružnici su pozvani biti odgovorni Božji suradnici čija će se odgovornost očitovati u regulaciji poroda i biti u skladu s velikodušnošću odgovornog roditeljstva.⁴⁹

Ivan Pavao II. u enciklici *Evangelium Vitae* govori o zadaći čovjeka koju Bog povjerava, a to je da brani, čuva i štiti svaki ljudski život. Posebna čovjekova odgovornost usmjerena je na ljudski život, a ona dosiže vrhunac u bračnom rađanju djeteta muškarca i žene. U rađanju, Bog je prisutan na poseban način jer je rađanje nastavak stvaranja koje je započelo s Bogom.⁵⁰

Jedan od najnovijih Crkvenih dokumenata koji je izazvao različita mišljenja i tumačenja jest apostolska pobudnica o ljubavi u obitelji *Amoris laetitia* koju je izdao papa Franjo. Papa se u ovoj pobudnici poziva na prethodne crkvene dokumente, posebice na *Gaudium et spes* te *Humanae vitae*. Papa smatra da govor o odgovornom roditeljstvu treba razmatrati s obzirom na temelj iz kojeg sve izlazi, a to je obitelj. U ovom vremenu možemo svjedočiti sve većoj krizi obitelji koja proizlazi iz promijenjene svijesti čovjeka, te dovodi do individualizma, slobode koja nema plemenite ciljeve ni osobnu disciplinu.⁵¹ Zbog takve situacije papa poziva na ponovno posvješćivanje sakramenta ženidbe i uloge obitelji koja je svetište života i mjesto gdje se život rađa i čuva.⁵²

Iako njegov način govora možemo definirati milosrdnijim i blažim za razliku od prethodnih govora jer izostavlja osude, opomene i zabrane korištenja umjetnih metoda,

⁴⁸ Usp. Ivan Pavao II., *Familiaris consortio*, *Apostolska pobudnica o zadaćama kršćanske obitelji u suvremenom svijetu*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1997., br. 31 – 32. (dalje: FC)

⁴⁹ Usp. Hrvatska biskupska konferencija, *Katekizam katoličke crkve*, Glas Koncila, Zagreb, 1994., br. 2366 – 2368.

⁵⁰ Usp. Ivan Pavao II., *Evangelium vitae*. *Enciklika o vrijednosti i nepovredivosti ljudskog života*, dokumenti 103, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1995., br. 43.

⁵¹ Usp. Martina s. Ana Begić, Katarina Dadić, „Odgovorno roditeljstvo u posinodalnoj apostolskoj pobudnici *Amoris laetitia* – teološka i pedagogijska perspektiva“, u: *Obnovljeni život*, 72 (2017) 2., str. 199 – 204.

⁵² Usp. Papa Franjo, *Amoris laetitia*, *Apostolska pobudnica o ljubavi u obitelji*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2017., br. 83.

njegov nauk je navještaj radosti i treba ga promatrati u kontinuitetu s dosadašnjim naučavanjem Crkve.⁵³

2.3. Razlozi za nerađanje

Drugi vatikanski koncil u jednom od poglavlja naglašava da je prenošenje i odgajanje ljudskog života poslanje supružnika.⁵⁴ Unatoč tom poslanju ne možemo tvrditi kako je rađanje poželjno u svim okolnostima jer u životu bračnih drugova mogu postojati ozbiljni razlozi kada se supružnicima ne savjetuje rađanje novog djeteta pa čak i na duže vrijeme, nekada i za cijeli život.⁵⁵

Kako bi pomogli supružnicima u ispravnom donošenju odluke o rađanju, pastoralna konstitucija *Gaudium et spes*, kao i kasnije učenje papa u enciklici *Humanae vitae* i apostolskoj pobudnici *Familiaris consortio* donose načela koja supružnici trebaju poštivati ukoliko žele biti odgovorni na području plodnosti.⁵⁶ Razlozi za eventualno odgađanje začeca su ugroženo zdravstveno bilo fizičko, psihološko ili emocionalno stanje jednog od supružnika. Ukoliko je narušeno zdravlje oca ili majke nije odgovorno začecje djeteta. Drugo, ako postoji opasnost od razvoda braka ili prekida zajedničkog života supružnici se ne bi smjeli odlučiti na začecje. Iako se u takvim situacijama začecje djeteta može činiti dobrim jer bi postojala mogućnost da se spasi brak, zapravo je riječ o neodgovornosti i dodavanju novog problema na onaj postojeći. Treći razlog za nerađanje djeteta vezan je uz teške životne uvjete, lošu ekonomsku situaciju i neprikladnu dob roditelja. To bi bilo nepovoljno za prikladnu formaciju i odgoj nadolazeće djece. Nadalje, četvrti i peti razlog odnose se na dobro već rođene djece i dobro djece koja će se roditi. Supružnici moraju vidjeti postoji li opasnost da se dijete rodi s teškim deformacijama koje bi utjecale na dijete, njegovu budućnost i budućnost njegovih roditelja. Na samom kraju, crkveni dokumenti navode

⁵³ Usp. Šimun Bilokapić, „Aktualnost načela odgovornog rađanja i njegov navještaj u *Gaudium et spes* (50 – 51)“, str. 293.

⁵⁴ Usp. *GS*, br. 50.

⁵⁵ Usp. Ivan Fuček, „Odgovorno roditeljstvo – stvarnost ili utopija?“, str. 250.

⁵⁶ Usp. Velimir Valjan, *Moral spolnosti, braka i obitelji*, str. 328.

kako je važno da supružnici vide i opće stanje društva, demografsku sliku, raspoloživa sredstva kao i mogućnosti koje bi bile dovoljne za život.⁵⁷

Na temelju istih crkvenih dokumenata I. Fuček navodi i detaljnije opisuje kriterije pomoću kojih se treba planirati obitelj i ostvarivati odgovorno rađanje. Prvi kriterij kojim se supružnici trebaju voditi u planiranju obitelji jest kriterij velikodušnosti. Taj kriterij poziva supružnike da budu svjesni fizičkih, gospodarskih, psihičkih i društvenih okolnosti, te na temelju njih promišljeno planiraju rađanje samo one djece kojima mogu priuštiti dostojan život. No, velikodušnost ne smijemo zamijeniti s egoizmom koji je učestali problem današnjeg vremena i koji je vidljiv u lažnim razlozima za nerađanje kojima nije cilj briga za dijete, nego ostvarivanje svojih egoističkih planova poput što slobodnijeg života, ostvarivanja karijere, putovanja i sl. To nisu iskreni razlozi nego bježanje od odgovornosti i od osnovnih zadataka braka. Drugi i treći kriterij u planiranju začeca jesu briga za već rođenu djecu kao i za onu koja će se roditi. Ukoliko bi planiranje začeca novog djeteta ugrožavalo i onemogućavalo odgoj ostale djece, planiranje bi u tom slučaju bilo nerazumno i potrebno ga je odgoditi. Nadalje, kao četvrti kriterij kojeg Fuček navodi jest zdravstveno stanje supružnika. Ako supružnici nisu u dobrom fizičkom ili psihičkom stanju ili se loše odnose prema svom zdravlju, odluka na začecje mogla bi ugroziti život oca ili majke, pa i život djeteta. Peti kriterij odnosi se na napetost i krize unutar braka zbog kojih ne bi bilo dobro planirati začecje. Ipak s druge strane rađanje djeteta u takvim situacijama moglo bi biti dobro rješenje za supružnike koje novo dijete tražeći ljubav i nježnost roditelja može približiti, povezati i motivirati da se nastave međusobno ljubiti i dalje živjeti zajedničkim životom. Sljedeći kriterij za izbor rađanja je situacija velike zajednice, društva. Bračni par tijekom planiranja obitelji mora uzeti u obzir i društvenu situaciju. Kao što rađanje može biti pozitivno, prednost tako može biti i ostvareno u neprikladnim situacijama pri čemu će društvu biti teško dostojno odgojiti dijete. I tako, možemo reći bez imalo sumnje da je planiranje začeca velika odgovornost i roditelja i društva.⁵⁸

⁵⁷ Usp. *Isto*, str. 328.

⁵⁸ Usp. Ivan Fuček, *Moralno duhovni život. Predbračna ljubav. Bračna ljubav*, Verbum, Split, 2005., str. 342 – 347.

Sve su ovo jasni razlozi zbog kojih supružnici ne bi trebali razmišljati o začecu djeteta. U slučaju da se supružnici nalaze u nekoj navedenoj situaciji i svejedno razmišljaju o začecu, takva odluka bi mogla dovesti do ozbiljnih bračnih kriza i ugrožavanja jedinstva i sigurnosti braka, ali i ugrožavanja djeteta čiji bi život bio težak i nedostojan.⁵⁹ Iako Crkva od vjernika očekuje da uvijek budu otvoreni prema rađanju novog života, ona je svjesna da mogu postojati situacije u životu bračnih drugova u kojima neće biti odgovorno rađati novu djecu. Crkva vodi računa o bračnim parovima koji se nalaze u takvim situacijama koje su nepovoljne za rađanje i pomaže im dajući metode kojima mogu kontrolirati broj porođaja na odgovoran način.⁶⁰

⁵⁹ Usp. Ivan Fuček, „Odgovorno roditeljstvo – stvarnost ili utopija?“, str. 245.

⁶⁰ Usp. <https://www.vjeraidjela.com/odgovorno-roditeljstvo/> (pristupljeno: 10. 04. 2020.)

3. PRIHVATLJIVE I NEPRIHVATLJIVE METODE KONTROLE BROJA POROĐAJA

Potreba otvorenosti i odgovornosti u vršenju roditeljstva, bračne drugove je dovela do dužnosti uređenja broja porođaja.⁶¹ No, kršćanski supružnici u tom pozivu nalaze se pred raznim izazovima, poteškoćama i nejasnoćama.⁶² Razmišljajući o načinu uređenja broja porođaja danas su nam ponuđene razne metode. Od svake metode očekuje se da bude neškodljiva i sigurna, to jest da daje mogućnost začeca i rađanja zdravog djeteta, da je jednostavna, dostupna, jeftina i svima prihvatljiva. Međutim važno je spomenuti i ono što se često zaboravlja, a to je da ni jedna od metoda ne smije škoditi eventualno začetom životu. Usprkos tome ne možemo reći kako postoji savršena metoda koja u potpunosti zadovoljava sve kriterije.⁶³ Ali ipak ako supružnici žele dostojanstveno i odgovorno sudjelovati u bračnom sjedinjenju oni mogu koristiti prirodne biološke metode koje najbolje odgovaraju navedenim kriterijima, ako žele manipulirati bračnim sjedinjenjem mogu koristiti kontracepcijska sredstva.⁶⁴ Sve se te metode iz perspektive Katoličke crkve dijele na moralno prihvatljive i na one koje su moralno neprihvatljive.

3.1. Kontracepcija

Sam izraz kontracepcija znači „protiv koncepcije“ odnosno protiv začeca. Tim izrazom misli se na svako djelovanje kojemu je cilj ili sredstvo spriječiti začec, odnosno susret muške i ženske spolne stanice. Kontracepciju mogu koristiti ili muškarac ili žena, a mogu je koristiti i zajedno ako koriste mehaničku kontracepciju koja sprječava susret spermija i jajne stanice i hormonalnu kontracepciju koja u sebi sadrži kemijske tvari i tako sprječava začec. Odmah treba uočiti kako u korištenju kontracepcije nije loša upotrebljena tehnika nego namjera koja je usmjerena protiv

⁶¹ Usp. Velimir Valjan, *Moral spolnosti, braka i obitelji*, str. 330.

⁶² Usp. Suzana Vuletić, „Kršćanska koncepcija regulacije bračnih sjedinjenja pod imperativom odgovornog roditeljstva“, str. 371.

⁶³ Usp. Suzana Perinčić, „Simptotermalna metoda“, u: Petar-Krešimir Hodžić (uredio), *Humanae Vitae za sva vremena. Ljudska spolnost življena u velikodušnosti i razboritosti*, str. 117.

⁶⁴ Usp. Suzana Vuletić, „Kršćanska koncepcija regulacije bračnih sjedinjenja pod imperativom odgovornog roditeljstva“, str. 373.

začeca. Najčešće ono što se naziva kontracepcijskim sredstvima sprječava razvoj već oplođene stanice i samim tim prestaje biti kontraceptivno, a postaje abortivno sredstvo.⁶⁵ Unatoč ovim spoznajama, u raznim literaturama često se pod pojmom kontracepcija ubrajaju sve metode i sredstva koja sprječavaju plodnost, pa se pogrešno ubrajaju i abortivne metode i prirodne metode reguliranja začeca.⁶⁶

S obzirom na znanstveno – tehnički vid kontracepcijske metode dijelimo na sljedeći način:⁶⁷ abortivne metode – one prekidaju trudnoću i izbacuju plod koji se nalazi u maternici; metode sprječavanja – ove metode također su abortivne i sprječavaju da oplođeno jajašce dođe do maternice i tamo se ugnijezdi; metode steriliziranja – to su kirurški zahvati koji izazivaju trajnu neplodnost (vazektomija, podvezivanje tuba itd.); metode u pravom smislu protiv začeca – one su usmjerene protiv plodnosti. To je moguće učiniti prekidom spolnog čina, periodičkom uzdržljivošću (kalendar, temperatura, iscjedak maternice), mehaničkim (prezervativ, dijafragma), kemijskim (spermicidi) barijerama, te hormonalnim preparatima (pilule, injekcije).

U današnje vrijeme sve se više koriste navedene metode kontracepcije. Smatra se da je upotreba kontracepcije stvar odgovornosti osobe kojom se želi pridonijeti napretku obitelji i društva.⁶⁸ Danas se moralne norme vezane uz kontracepciju smatraju preteškima za ispunjavanje jer ih mogu primjenjivati samo „najjači muževi“. Stoga se postavlja pitanje zašto se regulacija rađanja ne bi povjerala vlastitom razumu i volji? Ovakvi zahtjevi i prijedlozi tražili su (i još uvijek traže) od crkvenog Učiteljstva da dublje promisli i razjasni moralna načela o braku i rađanju.⁶⁹ Nasuprot ovim mišljenjima nekako usamljeno u svojim tvrdnjama stoji Katolička Crkva i ukazuje na štetnost kontracepcije za obitelj i društvo.⁷⁰ Crkva naučava da „svaki svjestan i slobodan kontracepcijski čin s nakanom da se izbjegne rađanje, znači po sebi

⁶⁵ Usp. Ramon Lucas Lucas, *Bioetika za svakoga*, Verbum, Split, 2007., str. 61 – 62.

⁶⁶ Usp. Suzana Perinčić, „Metode kontracepcije – prednosti i poteškoće“, u: Margarita Peraica i Željka Znidarčić, *Ljubav i brak*, Hrvatsko katoličko liječničko društvo, Centar za bioetiku, Zagreb, 2002., str. 175.

⁶⁷ Usp. Velimir Valjan, *Moral spolnosti, braka i obitelji*, str. 330.

⁶⁸ Usp. Christopher West, *Otvoreno o seksualnosti i braku*, Verbum, Split, 2011., str. 135.

⁶⁹ Usp. *HV*, br. 3.

⁷⁰ Usp. Christopher West, *Otvoreno o seksualnosti i braku*, Verbum, Split, 2011., str. 135.

objektivno nedopušten i teško grešan čin.⁷¹ Što je nemoralno u korištenju kontracepcijskih sredstava?

Kako bi mogli govoriti o moralnosti nekog čina, u našem slučaju korištenja kontracepcijskih metoda potrebno je znati kako odrediti je li neki izbor moralan ili ne. Da bi neki čin bio moralan, treba biti ispravan njegov cilj (dobro ljudske osobe), ali i sredstva kojim se dolazi do cilja.⁷² Kada ovaj kriterij primjenimo na ljudsko rađanje pastoralna konstitucija *Gaudium et spes* smatra da moralnost postupaka ne ovisi samo o ispravnosti cilja i sredstava: „(...) nego je (moralnost) treba odrediti prema objektivnim kriterijima koji se temelje na samoj naravi sobe i njezinih čina, kriterijima koji, u okviru iskrene ljubavi, poštuju potpuni smisao uzajamnog darivanja i rađanja koje odgovara čovjeku.“⁷³

Upotreba kontracepcije je nedopuštena, moralno neprihvatljiva zbog toga što namjerno razdvaja dva vida bračnog čina – sjedinjujući od prokreativnog i u proturječju je s prirodom ljudske spolnosti koja je stvorena od Boga. Njen prvotni cilj sastoji se u spolnom uživanju bez odgovornosti. Ukoliko bračni parovi žele samo sjedinjenje bez plodnosti, oni tim činom ukidaju pravo, dostojno sjedinjenje osoba dok ostaje nešto potpuno drugo, a to je sjedinjenje tijela koje se karakterizira kao lažno, površno i bez istinske ljubavi.⁷⁴ Iako muškarac i žena u trenutku sklapanja braka jedno drugome izriču „da“ i međusobno se predaju jedno drugome, korištenjem kontracepcije oni krše sve čemu su se zavjetovali. Korištenjem kontracepcije oni odlučuju da im je prezahtjevno biti vjeran svim obećanjima danim na oltaru i svoje „da“ koje su izrekli u ženidbenoj privoli oni mijenjaju u „ne“. C. West u jednom od svojih djela također potvrđuje navedenu tvrdnju: „Masturbacija, bludničenje, preljub, namjerno obesplođeni spolni odnosi kao i homoseksualni odnosi nisu na sliku Božje slobodne, potpune, vjerne i plodne ljubavi. Nijedno od nabrojanih ponašanja ne izražava niti obnavlja ženidbenu privolu.“⁷⁵

⁷¹ Usp. Ivan Fuček, *Moralno duhovni život. Predbračna ljubav. Bračna ljubav*, Verbum, Split, 2005., str. 363.

⁷² Usp. Velimir Valjan, *Bioetika*, Svjetlo riječi, Sarajevo – Zagreb, 2004., str. 169.

⁷³ Usp. *GS*, br. 51.

⁷⁴ Usp. Ivan Fuček, *Moralno duhovni život. Roditelji, djeca*, str. 361.

⁷⁵ Usp. Christopher West, *Što je teologija tijela i kako može promijeniti moj život?*, Verbum, Split, 2012., str. 10.

Bračni spolni život potpun je jedino onda kada su supružnici kroz sjedinjenje otvoreni mogućnošću da postanu roditelji. Kada se sjedinjuju među njima uvijek treba postojati svijest: „mogu biti otac“, „mogu biti majka“. Bez otvorenosti prema mogućnosti rađanja njihov odnos je neopravdan i neodgovoran. Umjesto istinskog sjedinjenja dviju osoba, ostalo bi spolno sjedinjenje koje nije punovrijedno.⁷⁶ Odnos više ne bi bio sjedinjenje u ljubavi već samo spolno uživanje, a u drugoj osobi ne bi se vidjelo onoga kojeg se ljubi nego „partnera erotskoga doživljaja“ dok bi sadržaj doživljaja postao uživanje koje bi usputno trebalo ići uz ljubljenje.⁷⁷ Ne može se poreći da je tu riječ o sebičnom užitku, čistom egoizmu i bijegu od odgovornosti.⁷⁸

Govoreći o nedopuštenosti i nemoralnosti upotrebe metoda kontracepcije treba izbjeći nesporazum kako se Crkva protivi tim metodama zato što su umjetne. Da to nije pravi razlog vidimo u korištenju drugih umjetnih stvari koje se ne vrednuju nemoralnima.⁷⁹ Crkva se protivi umjetnoj regulaciji poroda: „(...) jer je kontracepcijska. Kontracepcija u svakom slučaju sprječava prokreacijski potencijal izvršena spolnoga čina. Drugim riječima, bračni par koji upotrebljava kontracepciju prilikom snošaja pretpostavljajući kako bi iz njihova čina mogao proisteći novi život, namjerno i svojevrijedno sprječava svoju plodnost.“⁸⁰ Zapravo temeljni razlog zbog kojeg je korištenje kontracepcije grešno i nedozvoljeno je taj što čovjek tim činom namjerno ukida povezanost s Bogom. Umjesto da seksualno sjedinjenje bude navještaj Boga, sudjelovanje u stvaranju ono se korištenjem kontracepcije pretvara u bogohuljenje.⁸¹ Čovjek se koristeći kontracepciju izjednačava s Bogom, smatra se vlasnikom svog tijela s kojim može raditi što hoće pa čak i odlučivati kada će nekoga stvoriti znajući da ta odluka pripada samo Bogu i samo On može upravljati životom.⁸² Od čovjeka se dakle očekuje da bude nasljednik Krista koji je rekao „ovo je moje tijelo

⁷⁶ Usp. Karol Wojtyła, *Ljubav i odgovornost*, Verbum, Split, 2009., str. 233 – 234.

⁷⁷ Usp. *Isto*, str. 240 – 241.

⁷⁸ Usp. Ivan Fuček, *Moralno duhovni život. Roditelji, djeca*, str. 361.

⁷⁹ Usp. Christopher West, *Otvoreno o seksualnosti i braku*, str. 144.

⁸⁰ Usp. *Isto*, str. 144.

⁸¹ Usp. *Isto*, str. 139.

⁸² Usp. Martina Kikić, „Kontracepcija“, u: *Spectrum*, (2011) 1 – 2, str. 58.

koje se predaje za vas“, ali korištenjem kontracepcije čovjek odbija biti Kristov nasljednik i govori „ovo je moje tijelo koje se za vas ne predaje.“⁸³

Osim ovih crkveno moralnih motiva nedopuštenosti i neprihvatljivosti primjene metoda, postoje i one medicinske, ali i psihološke naravi. Najnovija istraživanja ukazala su na razne štetne učinke kontracepcijskih sredstava kao što su: rizik od karcinoma ženskih reproduktivnih organa, tromboza, srčani i moždani udari, astma, vanmaternična trudnoća, infekcije itd.⁸⁴ Nasuprot tome kontracepcija ne pomaže rastu supružnika već dovodi do rastrojstva, hladnoće i razvoda braka. Umjesto pouzdanosti jedno u drugo, oni su oslonjeni na kontraceptivne metode. Ako se dogodi da kontracepcija zataji, rješenje nerijetko postaje pobačaj. Dijete je tad osuđeno na smrt od vlastitih roditelja, a žena je samo iskorištena objekt. Zato korištenje umjetnih kontraceptivnih metoda i ovaj način postupanja ukazuje nam na prisustvo kulture smrti.⁸⁵

Mnogi su iz redova Crkve ali i izvan nje napadali Crkvu zbog njezinog naučavanja. Međutim stavovi crkvenog Učiteljstva moraju se shvaćati ne kao oni koji donose neka tehnička rješenja, nego kao oni koji žele da metode kojima se djeluje na rađanje ne povrjeđuju ljudsko dostojanstvo nego brane ljudski život koji je Božji dar.⁸⁶ Crkva nadahnuta evanđeoskim vrednotama i načelima ne može po svojoj volji proglasiti moralno dopuštenim onim što je nedopušteno. Ona može čuvati i tumačiti bračni moral koji joj je dan, poticati čovjeka da se ne odrekne svoje odgovornosti koristeći tehnička sredstva i ostati vjerna primjeru i nauci Božanskog spasitelja.⁸⁷

⁸³ Usp. Christopher West, *Otvoreno o seksualnosti i braku*, str. 139.

⁸⁴ Usp. Suzana Vuletić, „Kršćanska koncepcija regulacije bračnih sjedinjenja pod imperativom odgovornog roditeljstva“, str. 381.

⁸⁵ Usp. Ivan Fuček, *Moralno duhovni život. Roditelji, djeca*, str. 357 – 358.

⁸⁶ Usp. Velimir Valjan, *Moral spolnosti, braka i obitelji*, str. 334.

⁸⁷ Usp. *HV*, br. 18.

3.2. Prirodno planiranje rađanja

Nikada kao danas vrijednosti braka i dostojanstvo prenošenja ljudskog života nisu bile toliko tehnički manipulirane. Kako raste nezadovoljstvo metodama kontracepcije, tako raste i broj žena koje traže metodu kontrole plodnosti i rađanja koja je prirodna i koja ne mijenja prirodne procese u njihovu tijelu.⁸⁸ Ankete su pokazale da je bračnim parovima u izboru metode važna njena sigurnost, ugodnost kod primjene, pristupačna cijena, neškodljivost i moralno – religiozna prihvatljivost. Slično tome i Svjetska zdravstvena organizacija donosi svoje mišljenje: „najpogodnija metoda za planiranje obitelji je ona koja najbolje odgovara sveukupnoj tjelesnoj, duhovnoj i kulturnoj situaciji para; koja je sigurna i nema štetnih djelovanja; čije se djelovanje u svakom trenutku može prekinuti; koja je usvojiva, provediva i jeftina.“⁸⁹ Svim navedenim zahtjevima najbolje odgovaraju prirodne metode.

Metode prirodnog planiranja začeca su: Kalendarska ili Ogino – Knausova metoda – praćenje duljine menstrualnog ciklusa tijekom dvanaest mjeseci pokušavajući otkriti kada će ovulacija doći u sljedećem ciklusu; Metoda mjerenja bazalne tjelesne temperature – u vrijeme ovulacije dolazi do porasta tjelesne temperature; simpto – termička metoda – kombinacija mjerenja bazalne tjelesne temperature i ovulacijske metode; ovulacijska metoda – sluz koju stvara grlić maternice jasni je pokazatelj ženine plodnosti.⁹⁰ U novije vrijeme utemeljene su još dvije metode: FertilityCare i NaPro. FertilityCare – praćenje i procjena ženskog zdravlja i plodnosti tijekom cijele reproduktivne dobi; NaPro – holistički i individualni pristup, liječenje muškog i ženskog zdravlja i plodnosti.⁹¹

Metode se još ističu i po svojoj dvostrukoj mogućnosti korištenja ovisno o životnim situacijama bračnih drugova. Ista prirodna metoda se u jednom trenutku može koristiti za planiranje začeca, dok se drugi put može koristiti za odgodu začeca

⁸⁸ Usp. Danijela de Micheli Vitturi, „Dobrobiti i blagodati prirodnog planiranja obitelji“, u: Petar-Krešimir Hodžić (uredio), *Humanae Vitae za sva vremena. Ljudska spolnost življena u velikodušnosti i razboritosti*, str. 94.

⁸⁹ Usp. Stipe Nosić, „Planiranje obitelji“, str. 523 – 524.

⁹⁰ Usp. Evelyn Billings, Ann Westmore, *Billingsova metoda. Upravljanje plodnošću bez kemijskih ili mehaničkih sredstava*, Obiteljski centar, Zagreb, 1991., str. 185 – 191.

⁹¹ Usp. Katarina Grgić, „Sustav skrbi o plodnosti fertilitycare i napro tehnologija“, u: Petar-Krešimir Hodžić (uredio), *Humanae Vitae za sva vremena. Ljudska spolnost življena u velikodušnosti i razboritosti*, str. 121 – 123.

ako za to postoji valjani razlog.⁹² Da bi se postigao visok stupanj sigurnosti u korištenju prirodnih metoda traži se ispravno primjenjivanje u koje su uključeni i muškarac i žena. Žena mora naučiti promatrati svoje tijelo i promjene koje se događaju u njemu, a za to joj je potrebna uključenost muža jer se sve prirodne metode temelje na periodičkom suzdržavanju koje podrazumijeva sudjelovanje oba bračna partnera.⁹³ S obzirom da smo rekli kako postoje situacije kada bračni parovi izvršavaju bračni čin u vrijeme ženinih neplodnih dana jer nisu u okolnostima u kojima mogu planirati začecje postavlja se pitanje možemo li onda tvrditi kako je periodična suzdržljivost također nemoralna i nedopuštena zbog iste namjere koje imaju i umjetne metode, a to je isključivanje prokreacije u bračnom životu?⁹⁴

Službeni nauk Katoličke crkve ističe da je u kontroli rađanja dopušteno koristiti samo prirodne metode. „Kada se bračni drugovi služe neplodnim razdobljima, poštuju neraskidivu vezu između oblika sjedinjenja i rađanja ljudske spolnosti, oni se ponašaju kao službenici Božjeg nauma i služe se spolnošću kao oni koji je primaju po Božjemu naumu u skladu s izvornim dinamizmom posvemašnjega darivanja, bez ikakva manipuliranja i izopačivanja.“⁹⁵ Stoga, ne možemo reći kako je to tzv. prirodna kontracepcija već prirodno planiranje trudnoće.⁹⁶ Metodu prirodnog planiranja često se naziva katoličkom kontracepcijom ili nekom vrstom „ekološke“ kontracepcije koja ne šteti organizmu jer ne utječe na biološke periode plodnosti. No, prirodne metode nisu kontraceptivi i ne možemo ih tako nazivati jer je riječ o metodama pomoću kojih se upoznaje plodnost, te razvija svijest i odgovornost prema njoj.⁹⁷

Ivan Pavao II. o moralnosti prirodnog planiranja rađanja kaže: „Ljudska se moralnost ne može temeljiti samo na uporabivosti, nego mora sezati do dostojnosti.“⁹⁸

⁹² Usp. Danijela de Micheli Vitturi, „Dobrobiti i blagodati prirodnog planiranja obitelji“, u: Petar-Krešimir Hodžić (uredio), *Humanae Vitae za sva vremena. Ljudska spolnost življena u velikodušnosti i razboritosti*, str. 96.

⁹³ Usp. Stipe Nosić, „Planiranje obitelji“, str. 524.

⁹⁴ Usp. Karol Wojtyła, *Ljubav i odgovornost*, str. 247.

⁹⁵ Usp. *FC*, br. 32.

⁹⁶ Usp. Suzana Vuletić, „Kršćanska koncepcija regulacije bračnih sjedinjenja pod imperativom odgovornog roditeljstva“, str. 376.

⁹⁷ Usp. Elena Giacchi, „Znanstveni temelji i zdravstveni aspekti prirodnog reguliranja plodnosti“, u: Petar-Krešimir Hodžić (uredio), *Humanae Vitae za sva vremena. Ljudska spolnost življena u velikodušnosti i razboritosti*, str. 80.

⁹⁸ Usp. Karol Wojtyła, *Ljubav i odgovornost*, str. 246.

Tako je i što se tiče ljudske spolnosti. Nije dovoljno da nešto bude korisno, nego i dostojno. Stoga, korištenje periodične suzdržljivosti kao načina prirodnog planiranja rađanja dopušteno je jer misli i na korisnost i na osobu i njeno dostojanstvo, a ne protivi se prirodnosti bračnog čina kao što to radi kontracepcija.⁹⁹ Iako se povremeno uzdržavanje često predstavlja negativnom stranom prirodnog planiranja rađanja pokazalo se kako ono sadrži mnoštvo pozitivnih strana, a ljubav supružnika tada ništa ne gubi nego samo dobiva. Prirodno reguliranje rađanja traži kako od muškarca tako i od žene da budu odgovorni. Ono traži da se muškarac ne oslanja na kontracepciju, nego uključuje oba bračna druga koja će se u danima povremenog uzdržavanja još i više oslanjati jedno na drugo. Dani bez bračnih spolnih odnosa pomažu bračnom paru zadržati svježinu u braku i žena na taj način ostaje privlačna u očima svog muža. Bračni parovi se uče svladavanju seksualne napetosti što može pomoći i u borbi protiv nekih drugih napasti s kojima se tijekom života mogu suočiti. To vrijeme pomaže da se drugoga ne gleda kao objekt i sredstvo zadovoljavanja. Dani uzdržavanja su dani obilježeni s više nježnosti i ljubavi koja nije samo uključena u spolni odnos. Iskazivanje ljubavi i nježnosti može ih podsjetiti na dane upoznavanja i zaruka. U tim danima uči se međusobno razgovarati i posvećivati više zajedničkog vremena molitvi.¹⁰⁰

U izboru prirodnih metoda bračni drugovi su se odlučili u danima kada su mogući bračni odnosi jedno drugome darovati kao osoba osobi, ne kao tijelo tijelu nego u potpunom darivanju sebe bez bilo kakvog oblika egoizma ili manipulacije.¹⁰¹ No, ukoliko zbog životnih okolnosti supružnici nisu u mogućnosti rađati djecu, oni potpuno ne isključuju mogućnost prokreacije kao što je slučaj kod korištenja kontracepcije. U njihovoj svijesti i volji prisutno je „mogu biti otac“, „mogu biti majka“.¹⁰² Tu se do kraja radi o odgovornosti vidljivoj u dostojnom odnošenju prema sebi, partneru i mogućnosti začeca. Ukoliko se dijete neplanirano pojavi, supružnici će

⁹⁹ Usp. *Isto*, str. 246 – 247.

¹⁰⁰ Usp. Andreas Laun, *Ljubav i partnerstvo*, Verbum, Split, 2005., str. 130 – 138.

¹⁰¹ Usp. Ivan Fuček, *Moralno duhovni život. Roditelji, djeca*, str. 356.

¹⁰² Usp. Karol Wojtyła, *Ljubav i odgovornost*, str. 243.

ga primiti u ljubavi kao Božji dar i zato je ovaj način kontrole rađanja moralno dopušten, opravdan, prihvatljiv, a tada je riječ o kulturi života.¹⁰³

Ovdje možemo nadodati da uzdržljivost nije uvijek opravdana i u tim slučajevima nazvana je sebičnom uzdržljivošću. O uzdržljivosti se ne može govoriti kada supružnici isključivo koriste samo neplodne dane za spolne bračne odnose jer uopće ne žele djecu iz raznih sebičnih razloga. Takav način postupanja protivan je naravi, nemoralan je i možemo ga slobodno izjednačiti s korištenjem kontraceptivnih metoda. Stoga, treba nam biti jasno da je periodična suzdržljivost moralna, ispravna i dopuštena samo kao metoda reguliranja rađanja, ne kao metoda izbjegavanja obitelji.¹⁰⁴

3.3. Pastoralna usmjerenja u nekim pitanjima načela odgovornog rađanja

Katolička Crkva u koncilskim i pokoncilskim dokumentima izrazila je jasan stav o odgovornom rađanju i svemu što to načelo obuhvaća uključujući i kontrolu rađanja. Iz svega do sada rečenog jasno je da Crkva kada naučava načelo odgovornog rađanja to radi u dva dijela: doktrinarnom i pastoralnom. Doktrinarni dio naučavanja čovjeku pokušava pomoći da otkrije dobre i loše strane na području odgovornog rađanja i da ono otkriveno primjeni u svoj život. S obzirom na razne životne teškoće bračnih partnera, primjena otkrivenog u načelu odgovornog rađanja za bračne partnere često i nije laka stvar. Crkva im pomaže u ostvarivanju toga, ali ne samo kao učiteljica nego kao majka.¹⁰⁵ „Kao majka želi saslušati, pomoći, uživjeti se u situaciju, utješiti.“¹⁰⁶ Bračnim drugovima Crkva daje konkretna rješenja u svom pastoralnom dijelu naučavanja koji najviše pomaže ispovjednicima kako bi dalje mogli pomoći pokornicima u grijesima na području odgovornog rađanja.¹⁰⁷

¹⁰³ Usp. Ivan Fuček, *Moralno duhovni život. Roditelji, djeca.*, str. 356 – 358.

¹⁰⁴ Usp. Karol Wojtyła, *Ljubav i odgovornost*, str. 248 – 250.

¹⁰⁵ Usp. Šimun Bilokapić, „Aktualnost načela odgovornog rađanja i njegov navještaj u Gaudium et spes (50 – 51)“, str. 289.

¹⁰⁶ Usp. Ivan Fuček, „Prenositi ili priječiti život“, u: *Obnovljeni život*, 40 (1985) 1., str. 24.

¹⁰⁷ Usp. Šimun Bilokapić, „Aktualnost načela odgovornog rađanja i njegov navještaj u Gaudium et spes (50 – 51)“, str. 289.

Kako bi mogli jasnije znati o čemu je riječ, navest ćemo neka najčešća pitanja i odgovore vezane uz prihvatljive načine rješavanja problematičnih situacija odgovornog rađanja koja se najčešće događaju u sakramentu ispovijedi. Papinsko vijeće za obitelj 1997. godine izdalo je priručnik koji je želio da sakrament pokore bude mjesto provjere nauka, poticanja osobe na rast i mjesto potpore i pratnje da bi mogli ispravno živjeti.¹⁰⁸ To je moguće i ostvariti, ali uz uvjet da ispovjednik bude slika milosrdnog Oca, uvijek otvoren i spreman za pomoć. Ispovjednik u niti jednom trenutku ne smije nastupiti osuđivački i bezobzirno prema pokorniku. Ukoliko pokornik sam ne zatraži pomoć ili ispovjednik sam ne procijeni potrebu pomoći, ispovjednik ne smije biti znatiželjan, neugodan i provoditi nekakvu vrstu istrage nad pokornikom i njegovim životom. Sve su ovo opća pravila koja vrijede za ispovjed kako općih grijeha tako i grijeha vezanih uz područje odgovornog rađanja.¹⁰⁹

Pitanje koje se često postavlja među ispovjednicima jest: jesu li ispovjednici dužni tokom ispovijedi govoriti o štetnosti/nemoralnosti upotrebe kontracepcijskih sredstava? Prvo treba reći da je kod bračnih parova u pojedinačnim slučajevima moguće nesavladivo neznanje na tom području kao i dobra vjera. Vjernici koji se nalaze „in bona fide“ – u dobroj vjeri koriste kontracepciju i to rade iz dobre namjere. Oni ne smatraju da svojim činom vrijeđaju Boga i savjest pa ih ispovjednik treba ostaviti u njihovoj dobroj vjeri ne govoreći im o neispravnosti njihovih postupaka. Biskupi navode osam situacija u kojima bi mogla biti bona fides, a one su: ako je žena bolesna, kada je muž pijan i ne brine o djeci, ukoliko je riječ o obiteljima s više djece, zbog loše financijske situacije i loših životnih uvjeta, ako je žena imala više carskih rezova, ako bi novi porod završio smrću i ako su ugrožena već rođena djeca. S druge strane postoji nesavladiva zabluda u kojoj ljudi žive ne videći izlaz iz situacije u kojoj se nalaze. U takvim situacijama se od ispovjednika očekuje da izbjegne neugodna pitanja i pretpostavi da pokornik ne spominje taj grijeh jer ne misli i ne zna da je to što čini grijeh. No ukoliko pokornik svojim postupkom ugrožava opće dobro ili život djeteta kao što je u slučaju žene koja koristi spiralu ili neka abortivna sredstva

¹⁰⁸ Usp. Papinsko vijeće za obitelj, *Priručnik za ispovjednike o nekim pitanjima bračnog ćudoređa*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1997.

¹⁰⁹ Usp. Šimun Bilokapić, „Aktualnost načela odgovornog rađanja i njegov navještaj u *Gaudium et spes* (50 – 51)“, str. 289.

ispovjednik jednostavno mora objasniti i upozoriti na štetnost i nemoralnost postupaka. U tom slučaju on ne smije osobu ostaviti u nesavladivoj zabludi.¹¹⁰

Ispovjednik treba znati da je kontracepcija grijeh, ali ne teži od drugih teških grijeha zbog kojeg pokornik ne bi mogao dobiti odrješenje nakon što ponovno sagriješi. Kontracepcija jest grijeh i to onaj usmjeren protiv života i ljubavi, ali za njega ispovjednik treba dati odrješenje kao i za druge grijeha uz obećanje pokornika da će se popraviti i da neće griješiti.¹¹¹ Nasuprot tome postoje i situacije u kojima samo jedan partner želi koristiti kontracepciju. U tom slučaju riječ je o sudjelovanju u grijehu drugoga. U takvim slučajevima nevinom supružniku preporučuje se obrana od supružnika kao od nasilnika i pomoć grešnom supružniku da postupno prestane s korištenjem kontracepcije, odnosno nemoralnim ponašanjem.¹¹²

Moguće je na kraju ovih pastoralnih usmjerenja, navedenih problematičnih situacija i danih rješenja reći kako je već godinama potreban govor o odgovornom rađanju. Ta će potreba biti prisutna sve dok bude postojala čovjekova želja da ispovijedi učinjene grijeha na području rađanja naročito poradi odvajanja sjedinjenja i prokreacije dvaju najvažnijih i nerazdjeljivih oznaka bračnog čina.¹¹³

¹¹⁰ Usp. Ivan Fuček, *Moralno duhovni život. Roditelji, djeca*, str. 176 – 179.

¹¹¹ Usp. Šimun Bilokapić, „Aktualnost načela odgovornog rađanja i njegov navještaj u *Gaudium et spes* (50 – 51)“, str. 290.

¹¹² Usp. Ivan Fuček, *Moralno duhovni život. Roditelji, djeca*, str. 364 – 368.

¹¹³ Usp. Šimun Bilokapić, „Aktualnost načela odgovornog rađanja i njegov navještaj u *Gaudium et spes* (50 – 51)“, str. 291 – 292.

ZAKLJUČAK

Od prvih stranica Biblije naglašava se važnost rađanja prvotno prikazana u Božjem stvaranju, a drugotno u čovjekovoj zadaći prenošenja života. Iz toga vidimo značenje i vrijednost života koji je Božji blagoslov i dar. Kroz povijest su se dogodile razne promjene koje su predstavljene napretkom za čovjeka, ali su bile usmjerene protiv čovjeka i protiv stvaranja novog života onako kako nam je zapovijedio Bog. Jedna od promjena bila je pojava pilule i seksualne revolucije kojima se dogodilo razdvajanje ljubavi i rađanja, no i naglašavanje osobnog užitka suzbijajući mogućnost trudnoće. U vrlo kratkom razdoblju nastale su i umjetne metode napravljene u čovjekovu korist ali usmjerene protiv njega uništavajući zdravlje i izazivajući dugoročne posljedice.

S obzirom na navedene situacije, Drugi vatikanski koncil i pokoncilski dokumenti počeli su sve više naglašavati odgovornost u rađanju. Načelom odgovornog rađanja obuhvatili su sve subjekte koji su uključeni u rađanje djeteta i sve uvjete koji otežavaju izbor bračnih drugova na rađanje novog djeteta. Neki od njih su osobno dobro djece i bračnih drugova, uvjeti u društvu, uvjeti života i sl.¹¹⁴ No, unatoč trudu Crkve, suvremena kultura promijenila je koncilsko značenje odgovornog rađanja i predstavila ga na potpuno krivi način. Predstavila ga je pravom na izbor sredstava kojima se utječe na plodnost, pravom na izbor hoće li bračni par zadržati dijete ili ne.

Danas je potrebno više nego ikad prisjetiti se izvornog značenja odgovornog rađanja, baš onakvog kakvog ga donosi Drugi vatikanski sabor. Princip odgovornog rađanja brine za sve koji su odgovorni za rađanje i o svim mogućim okolnostima u kojima se supružnici mogu naći. Brine se za dobro samih supružnika, dobro djeteta, dobro društva i sl. Katolička crkva zalažući se za odgovornost u prenošenju života supružnicima ne govori samo morate rađati bez obzira na sve, ona im kaže rađajte odgovorno i ne prepuštajte se instiktima rađajući neograničeni broj djece, niti rađajte programirano i hladno računajući, već rađajte ni previše ni premalo, nego optimalno, ovisno o mogućnostima, na način koji ne narušava dostojanstvo ljudske osobe.

¹¹⁴ Usp. *Isto*, str. 292.

Način za odgovorno kontroliranje broja poroda koji je ispravan i prihvatljiv jest prirodna kontrola plodnosti i začeća. Sam naziv „prirodan“ upućuje na prirodni zakon i prirodni način koji je Bog zamislio kao način planiranja obitelji. Korištenje prirodnih metoda u potpunosti je u skladu s Božjom zadaćom povjerenom čovjeku, a spolni čin nije shvaćen samo kao genitalan, nego kao onaj koji je prožet ljubavlju s mogućnošću supružnika da postanu otac i majka. Dijete treba biti plod ljubavi i darivanja supružnika jedno drugome. U slučaju da supružnici zbog bolesti ili nesebičnih razloga žele odgoditi začeće, u prirodnim metodama ne moraju koristiti nikakvo sredstvo koje bi utjecalo na zdravlje već primjenjivati neplodne dane za bračni čin. Na taj način bračni partneri poštuju jedno drugo u čemu im je uzor Krist koji je ljubio svoju Crkvu: „Tko ljubi svoju ženu, sebe samoga ljubi. Jer nitko nikada ne mrzi svoje tijelo, nego ga hrani i njeguje, kao i Krist Crkvu...Među vama neka svaki pojedini muž ljubi svoju ženu kao sebe samoga; a žena neka poštuje svojega muža!“¹¹⁵

¹¹⁵ Usp. Ef 5, 25 – 33.

LITERATURA

I. IZVORI

BENEDIKT XVI., *Deus caritas est. Enciklika o kršćanskoj ljubavi*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2016.

DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Gaudium et spes, Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008.

HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Katekizam Katoličke Crkve*, Glas Koncila, Zagreb, 2016.

IVAN PAVAO II., *Evangelium vitae. Enciklika o vrijednosti i nepovredivosti ljudskog života*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2003.

IVAN PAVAO II., *Familiaris consortio. Apostolska pobudnica o zadaćama kršćanske obitelji u suvremenom svijetu*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2009.

PAVAO VI., *Humanae vitae. Enciklika o ispravnoj regulaciji poroda*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1997.

PAPA FRANJO, *Amoris laetitia – radost ljubavi. Apostolska pobudnica o ljubavi u obitelji*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2017.

PAPINSKO VIJEĆE ZA OBITELJ, *Priručnik za ispovjednike o nekim pitanjima bračnog ćudoređa*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1997.

II. KNJIGE I ČLANCI

ANIČIĆ, M., „Bračna neplodnost i njezine mogućnosti“, u: *Bogoslovska smotra*, 77 (2007) 1., str. 181 – 216.

ARAMINI, M., *Uvod u bioetiku*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2009.

BEGIĆ, M., DADIĆ, K., „Odgovorno roditeljstvo u posinodalnoj apostolskoj pobudnici Amoris laetitia – teološka i pedagoškijska perspektiva“, u: *Obnovljeni život*, 72 (2017) 2., str. 199 – 212.

BILOKAPIĆ, Š., Aktualnost načela odgovornog rađanja i njegov navještaj u Gaudium et spes, u: *Služba Božja*, 58 (2018) 3., str. 269 – 294.

BILINGS, E., WESTMORE, A., *Billingsova metoda. Upravljanje plodnošću bez kemijskih ili mehaničkih sredstava*, Obiteljski centar, Zagreb, 1991.

CONCETTI, G., *La famiglia cristiana e modello tecnologico*, Edizioni Vivienne in, Rim, 1996.

FUČEK, I., „Ljubav i rađanje – odgovorno roditeljstvo“, u: *Bogoslovska smotra*, 49 (1979) 1 – 2., str. 79 – 94.

FUČEK, I., *Moralno duhovni život. Roditelji, djeca*, Verbum, Split, 2008.

FUČEK, I., „Odgovorno roditeljstvo – stvarnost ili utopija?“, u: *Obnovljeni život*, 29 (1974) 3., str. 245 – 263.

FUČEK, I., „Prenositi ili priječiti život“, u: *Obnovljeni život*, 40 (1985) 1., str. 5 – 30.

FUČEK, I., „Uz petu obljetnicu Humanae vitae“, u: *Obnovljeni život*, 28 (1973) 5., str. 397 – 411.

FUČEK, I., *Moralno duhovni život. Predbračna ljubav. Bračna ljubav*, Verbum, Split, 2005.

FRANK, P., RAITH, E., *Prirodno planiranje obitelji*, Hrvatsko katoličko liječničko društvo, Zagreb, 1992.

- GAUDEFRY, M., *Seksološke studije*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1982.
- GRBAC, J., „Otvorenost obitelji i životu – problem ili svjedočanstvo?“, u: *Riječki teološki časopis*, 20 (2012) 1., str. 25 – 39.
- HODŽIĆ, P. K., *Humanae vitae za sva vremena, ljudska spolnost življena u velikodušnosti i razboritosti*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2013.
- KEŠINA, I., *Goruća pitanja kršćanske etike*, Crkva u svijetu, Split, 2015.
- KIKIĆ, M., „Kontracepcija“, u: *Spectrum*, (2011) 1 – 2., str. 56 – 61.
- LAUN, A., *Ljubav i partnerstvo*, Verbum, Split, 2005.
- LUCAS, R. L., *Bioetika za svakoga*, Verbum, Split, 2007.
- MICHEL, V. D., „Bračni dijalog u prirodnom planiranju obitelji“, u: *Obnovljeni život*, 63 (2008) 4., str. 483 – 502.
- NOSIĆ, S., „Planiranje obitelji“, u: *Obnovljeni život*, 43 (1988) 6., str. 517 – 525.
- PERINČIĆ, S., „Metode kontracepcije – prednosti i poteškoće“, u: Margarita Peraica i Željka Znidarčić, *Ljubav i brak*, Hrvatsko katoličko liječničko društvo, Centar za bioetiku, Zagreb, 2002., str. 175 – 186.
- ŠARIĆ, I., *Biblija – Sveto Pismo staroga i novoga zavjeta*, Hrvatsko biblijsko društvo, Zagreb, 2011.
- TETTAMANZI, D., *Nuova bioetica cristiana*, Piemme, Rim, 2000.
- TOMAŠEVIĆ, D., *Život, ljudi i običaji u Bibliji*, Glas Koncila, Zagreb, 2019.
- VALKOVIĆ, M., *Postkoncilski obiteljska i moralna problematika*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2016.
- VALJAN, V., *Bioetika*, Svjetlo Riječi, Sarajevo, 2004.
- VALJAN, V., *Moral spolnosti, braka i obitelji*, Svjetlo Riječi, Sarajevo, 2002.

VULETIĆ, S., „Kršćanska koncepcija regulacije bračnih sjedinjenja pod imperativom odgovornog roditeljstva“, u: *Nova prisutnost*, 8 (2010) 3, str. 371 – 390.

WEST, C., *Otvoreno o seksualnosti i braku*, Verbum, Split, 2011.

WEST, C., *Što je teologija tijela i kako može promijeniti moj život?*, Verbum, Split, 2012.

WOJTYLA, K., *Ljubav i odgovornost*, Verbum, Split, 2009.

III. INTERNET

<https://www.vjerajdela.com/odgovorno-roditeljstvo/>

<https://www.bitno.net/vijesti/vatikan/papa-o-kontracepciji-odgovornom-roditeljstvu-fasistickom-nametanju-gender-ideologije/>

SVEUČILIŠTE U SPLITU

KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja Anđela Palinić, kao pristupnik za stjecanje zvanja magistra/magistrice katehetike, izjavljujem da je ovaj diplomski rad rezultat isključivo moga vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio diplomskoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga diplomskog rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 23. lipnja 2021.

Potpis

The principle of responsible birth

Summary

From the very beginning, human fertility and birth have been important personal and social values, but also tasks that concern every married couple. Throughout history, they have been misunderstood and misinterpreted. These are precisely the topics that have caused sharp disagreements in the life of the Church. Church debates have always been divided into two parts, the so-called the attitude of the majority and the minority, to the attitude of those who agreed with the traditional teachings of the Catholic Church and those who wanted change by considering the teaching of the Church obsolete and meaningless. Disagreements mainly concerned methods of birth control and their use. These divisions into majority and minority attitudes and heated debates continue to this day.

In order to better and more comprehensively understand the meaning and relevance of the principle of responsible birth, we divide the work into three parts. In the first part, we will briefly and in general terms present the understanding, meaning and meaning of fertility and birth throughout history. In the second part we will talk about the principle of responsible birth, its structure, the attitude of the Church and the possibility of applying responsible birth in some life situations of a married couple. In the third part of the paper we will present some of the morally acceptable and morally unacceptable methods of birth control and analyze the most common pastoral issues related to responsible birth aware of the fact that due to the presence of various methods and the need for confession due to certain methods this topic will be present in the distant future.

Key words: fertility, childbirth, responsibility, principle of responsible birth, contraception, natural birth planning.